

Obsah

Príhovor	1
Deň otvorených dverí	1
Porušenia práv dieťaťa	2
Z podnetov	3
Z Dohovoru o právach dieťaťa	4
Deťom a mládeži	6
O výchove a voľnom čase	7
Ako podať podnet	8
Otázky a odpovede	8
Oznam	8

Verejný ochranca práv o ochrane práv detí

Ochrana ľudských práv je životne dôležitá pre každého človeka. V spoločnosti však existujú skupiny, vrátane detí, ktoré si tieto práva dokážu uplatňovať ťažšie. Každé detstvo je špeciálne a každé dieťa je jedinečné. Od chvíle svojho zrodu je neopakovateľnou osobnosťou, ktorá sa modeluje skúsenosťami a tým, ako sa k dieťaťu správa okolie. Treba mu poskytnúť pocit bezpečia, istoty a priateľstva, treba k nemu pristupovať ako k osobnosti s vlastnými želaniami a názormi. Tieto myšlienky majú podporu i vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, ktorou Spojené národy v roku 1948 vyhlásili, že „detstvo má nárok na osobitnú starostlivosť a pomoc“. Deklarácia práv dieťaťa prijatá Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov v roku 1959 zdôrazňuje, že „ľudstvo dlží deťom to najlepšie, čo im môže dať“, že „dieťa pre svoju telesnú a duševnú nezrelosť potrebuje osobitné záruky, starostlivosť a zodpovedajúcu právnu ochranu pred narodením aj po ňom“. Umocnenie uvedených myšlienok je realizované v Dohovore o právach dieťa z roku 1989: „rodina, ako základná jednotka spoločnosti a prirodzené prostredie pre rast a blaho všetkých svojich členov a najmä detí, musí mať nárok na potrebnú ochranu a takú pomoc, aby mohla bezo zbytku plniť svoju úlohu v spoločnosti, uznávajúc, že v záujme plného a harmonického rozvoja osobnosti musí dieťa vyrastať v rodinnom prostredí, v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia, majúc na zreteli, že dieťa musí byť úplne pripravené žiť v spoločnosti vlastným životom a vychované v duchu ideálov vyhlásených v Charte Spojených národov, a to najmä v duchu mieru, dôstojnosti, znášanlivosti, slobody, rovnosti a solidarity.“

*Pavel Kandráč
verejný ochranca práv*

U ombudsmana dvere otvorené aj pre deti

Pri príležitosti Medzinárodného dňa detí Kancelária verejného ochrancu práv už po štvrtýkrát predĺži svoje úradné hodiny. Verejný ochranca práv a všetci právnicki jeho kancelárie v tento deň pomôžu či právne usmernia rodičov, detí, žiakov, študentov i ostatnú verejnosť ohľadne uplatňovania a ochrany práv dieťaťa v predĺžených úradných hodinách. V predchádzajúcich rokoch sa počas tohto dňa návštevníkom kancelárie dostalo pomoci napr. v prípadoch týkajúcich sa zbytočných prietahov v konaniach súdov a iných orgánov verejnej správy vo veciach starostlivosti o maloletých, najmä vo veciach výživného, zverenia dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov, v prípadoch týkajúcich sa násillia v rodine, zdravotnej starostlivosti, ťažkého zdravotného postihnutia detí i riešenia sociálnej situácie rodín s deťmi.

**Dňa 1. júna 2007
na Nevädzovej 5 v Mestskej časti Bratislava-Ružinov
v čase od 8.00 hod. do 18.00 hod.
sú všetci srdečne vítaní.**

Porušenia základných práv a slobôd – práv dieťaťa

Verejný ochranca práv vybavil viac ako 1100 podnetov týkajúcich sa práv detí. Nízke právne vedomie v spoločnosti sa prejavuje aj pri znalostiach o právach detí. Preto verejný ochranca práv z vlastnej iniciatívy spolu s právnikmi Kancelárie verejného ochrancu práv poskytol viac ako 2000 právnych usmernení vo veciach ochrany práv detí, či už vo svojom sídle v Bratislave alebo v regionálnych pôsobiskách v rámci Slovenskej republiky. Práva dieťaťa sa v mnohých prípadoch nedajú riešiť bez zlepšenia sociálnej situácie rodičov. Poskytované usmernenia sa preto týkali tiež možnosti získania sociálnej podpory, povinností obcí a vyšších územných celkov, škôl, úradov práce sociálnych vecí a rodiny.

Verejný ochranca práv pomohol vyriešiť:

- 16-ročné prietahy v konaní o určenie výživného pre maloleté dieťa,
- 8-ročné prietahy v konaní týkajúcom sa úpravy styku s maloletým zdravotne ťažko postihnutým dievčatom, ktoré sa samo obrátilo na verejného ochrancu práv,
- 3-ročné prietahy v konaní vo veci určenia otcovstva k maloleťmu,
- ďalej pomohol odstrániť prietahy v konaní úradov práce, sociálnych vecí a rodiny napr. pri poskytnutí peňažného príspevku na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia šesťročného dievčatka, ktoré potrebovalo okamžité riešenie sociálnych dôsledkov svojej choroby a príslušný úrad nekonal,
- pomohol vybaviť dávky dôchodkového poistenia - sirotské dôchodky v prípadoch, keď Sociálna poisťovňa z dôvodu nesprávneho posúdenia skutočného stavu veci zamietla nárok či zastavila vyplácanie dôchodku,
- verejný ochranca preukázal porušenie práva na vzdelanie v súvislosti s postupom pri prijímaní na štúdium na osemročné gymnáziá a prispel k potrebnej novelizácii príslušnej právnej úpravy,
- prispel tiež k prideleniu bytu mestom matke so štyrmi maloletými deťmi, z toho jedno so zdravotným postihnutím...

V roku 2006 verejný ochranca práv preukázal porušenie Ústavou Slovenskej republiky zaručených základných práv a slobôd týkajúcich sa práv detí, napr.:

- v prípade, v ktorom Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny až po 9 mesiacoch od podania odvolania proti rozhodnutiu úradu práce, sociálnych vecí a rodiny vrátilo na nové prerokovanie prípad poskytnutia peňažného príspevku maloleťmu ťažko zdravotne postihnutému dievčatku, konkrétne peňažného príspevku na kúpu autosedačky,
- v prípade, v ktorom Sociálna poisťovňa o sirotských dôchodkoch pre dve deti po zomrelom otcovi rozhodla až po zásahu verejného ochrancu práv - napriek tomu, že žiadosť jej bola doručená ešte v septembri 2005, až v máji 2006 poskytla preddavok na dôchodky a definitívne rozhodla až v januári 2007,
- prispel k odstráneniu zbytočných prietahov v súdnom konaní o zverenie maloletých detí do starostlivosti jedného z rodičov vedenom od roku 1995, v trojročnom konaní o určenie výživného na maloleté deti, v konaní o určenie otcovstva, návrh bol podaný matkou v júni 2004 až v decembri súd z dôvodu miestnej nepríslušnosti postúpil vec súdu príslušnému, ten však ani po 3 rokoch nevydal rozhodnutie vo veci...

Z podnetov verejnému ochrancovi práv

Nedostatky právnej úpravy pri priznávaní sirotských dôchodkov

Verejný ochranca práv pri prednesení správy o činnosti za uplynulý rok v Národnej rade Slovenskej republiky v máji 2007 osobitne upozornil na prípady, v ktorých deťom po smrti rodiča neboli priznané sirotské dôchodky. Takým bol aj prípad, v ktorom živiť rodiny, otec šiestich detí, zomrel vo veku 49 rokov, pričom počas svojho života odpracoval viac ako 20 rokov. K splneniu zákonom ustanoveného rozsahu doby poistenia mu chýbalo 17 dní poistenia. Verejný ochranca práv dal do pozornosti poslancov, aby uvažovali o právnej úprave, ktorá by takéto prípady pomohla riešiť.

Obce nechcú detské domovy

Verejný ochranca práv starostovia žiadali o radu ohľadne umiestnenia výchovných skupín detí v rodinných domoch v bytovej zástavbe obcí, pretože obyvatelia vyjadrili svoj nesúhlas, a to aj formou petície. Nie každý teda vníma transformáciu detských domovov ako výsledok snahy poskytnúť každému dieťaťu možnosť vyrastať v pomeroch majúcich aspoň základné črty rodinného prostredia. Verejný ochranca práv zdôraznil práva dané deťom Dohovorom o právach dieťaťa, podľa ktorého záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Tiež poukázal, že petícia nesmie vyzývať k porušovaniu ústavy a zákonov, popieranu alebo obmedzovaniu osobných, politických alebo iných práv osôb pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie a sociálne

postavenie, alebo k roznečovaniu nenávisťi a neznášanlivosti z týchto dôvodov alebo k násiliu alebo hrubej neslušnosti.

Riaditelia škôl neoprávnene rušia prázdniny i štátne sviatky

Verejnému ochrancovi práv bol doručený podnet, v ktorom sa anonymný podávateľ sťažoval na riaditeľa strednej školy, ktorý zrušil polročné prázdniny z dôvodu, že namiesto toho udelil začiatkom roka riaditeľské voľno. V ďalšom prípade riaditeľka školy zrušila pracovné voľno 1. mája 2007 s dôrazným upozornením, že kto nepríde do školy bude donútený prísť na prax 8. mája 2007. Verejný ochranca práv v oboch prípadoch zabezpečil nápravu v súlade s príslušnými právnymi predpismi platnými v Slovenskej republike.

Súdy nedodržia zákonnú lehotu na rozhodnutie o osvojení dieťaťa

Verejný ochranca práv preskúmal tiež podnet týkajúci sa konania súdov o predosvojiteľskej starostlivosti. Podľa Občianskeho súdneho poriadku, ak sú splnené všetky náležitosti návrhu na začatie konania o zverení dieťaťa do starostlivosti budúceho osvojiteľa, súd rozhodne bez zbytočného odkladu, najneskôr do troch mesiacov od podania takého návrhu, inak do troch mesiacov odo dňa, keď bol návrh doplnený alebo opravený. V tomto smere verejný ochranca práv zistil, že príslušné súdy nie vždy rozhodnú bezodkladne a niekedy bez vážneho zákonného dôvodu nerozhodnú ani v zákonnej 3 mesačnej lehote. Verejný ochranca práv začal túto problematiku riešiť nielen z pohľadu vyriešenia konkrétnych prípadov, ale i z pohľadu širších súvislostí ochrany práv všetkých takto dotknutých detí.

Z Dohovoru o právach dieťaťa

Dieťaťom pre účely Dohovoru o právach dieťaťa sa rozumie každá ľudská bytosť mladšia ako osemnásť rokov, pokiaľ podľa právneho poriadku, ktorý sa na dieťa vzťahuje, nie je plnoletosť dosiahnutá skôr.

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Dieťa má právo na zachovanie jeho totožnosti, vrátane štátnej príslušnosti, mena a rodinných záväzkov v súlade so zákonom a s vylúčením nezákonných zásahov. Ak je dieťa protizákonne alebo úplne pozbavené svojej totožnosti má právo na potrebnú pomoc a ochranu pre jej urýchlené obnovenie.

Dieťa nemôže byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, okrem prípadu, že také oddelenie je potrebné v jeho záujme. Dieťa oddelené od jedného alebo oboch rodičov má právo udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ak je to v súlade so záujmami dieťaťa.

Dieťom bez rodiny, utečenec-kým dieťom, dieťom s telesným alebo duševným postihom, dieťom národnostných menšín alebo domorodého pôvodu má byť poskytnutá zvláštna ochrana a pomoc.

Dieťa má právo na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj.

Práva podľa Dohovoru o právach dieťaťa patria deťom bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov alebo zákonných zástupcov.

Dieťa má právo na ochranu pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, vrátane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď je v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.

Dieťa má právo byť vypočuté v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka.

Dieťa, schopné formulovať svoje vlastné názory, má právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú. Jeho názorom sa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni.

Deti majú právo, aby sa disciplína v škole zabezpečovala spôsobom zlučiteľným s ľudskou dôstojnosťou dieťaťa a v súlade s Dohovorom.

Deti majú právo na ochranu pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok definovaných príslušnými medzinárodnými zmluvami a na zabránenie využívania detí pri ich nezákonnej výrobe a obchodovaní s týmito látkami.

Dieťa má právo na odpočinok a voľný čas, na účasť na hre a oddychovej činnosti zodpovedajúcej jeho veku, ako aj na slobodnú účasť na kultúrnom živote a umeleckej činnosti.

Verejný ochranca práv detí a mládeži

Verejný ochranca práv sa od počiatku svojej činnosti venuje deťom a mládeži, pedagogickým pracovníkom i mamičkám združeným v materských centrách v rámci cyklu „Verejný ochranca práv detí a mládeži“, ktorým osobne približuje problematiku ochrany základných práv a slobôd. Osobitná pozornosť je venovaná ustanoveniam z Dohovoru o právach dieťaťa a ich uplatňovaniu v živote. Záujem o besedy prejavujú gymnáziá, stredné odborné školy a odborné učilišťa, vysoké školy, dokonca aj vyššie ročníky základných škôl v Bratislave i po celom Slovensku.

Prevažná väčšina spolupracujúcich škôl sa zapojila aj do vedomostného kvízu Kancelárie verejného ochranca práv, ktorého cieľom je preverenie úrovne poznania problematiky ochrany práv a slobôd u mladej generácie. Z jeho výsledkov jednoznačne vyplýva, že mladá generácia disponuje väčším množstvom informácií o svojich právach, o možnostiach ich právnej ochrany. Napriek tomu však je ešte mnoho študentov, ktorí majú nedostatočné vedomosti o svojich právach, často nevedia, že majú aj právo na oddych, právo na voľný čas, právo na súkromie či právo na kontakt s obidvomi rodičmi. Verejný ochranca práv sa venuje i podmienkam života a ochrane práv detí z detských domovov či reedukačných domovov, diagnostických centier a liečebnovýchovných sanatórií.

Postup pri výchove rešpektujúcej práva detí býva predmetom i obdobných stretnutí verejného ochranca práv s rodičmi, najmä mamičkami v materských centrách, ale aj s pedagógmi, zabezpečujúcimi výučbu spoločenskovedných disciplín. V súvislosti s problematikou ochrany práv dieťaťa sa Kancelária verejného ochranca práv už tri roky podieľa na organizácii cyklu konferencií „Dieťa v ohrození“. XIII. ročník Kancelária verejného ochranca práv organizovala pod názvom

„Práva dieťaťa a ich ochrana“, XIV. ročník pod názvom „Právo detí na životnú úroveň potrebnú pre ich telesný, duševný, mravný a sociálny rozvoj“, XV. ročník bol venovaný téme „Retrospektívy a perspektívy zdravotnej, sociálnej a psychologickéj starostlivosti a právnej ochrany detí a mládeže“. Pre všetkých, ktorí majú záujem o problematiku ochrany práv detí pripravuje Kancelária verejného ochranca práv tematicky zamerané informačné materiály. Potrebu ochrany a dodržiavania práv najmenších pracovníci Kancelárie verejného ochranca práv často prezentujú i prostredníctvom médií.

Verejný ochranca práv o výchove a o voľnom čase detí

Podľa môjho názoru základným prostriedkom pre formovanie harmonickej osobnosti detí a neskoršie mladšieho dospelého je výchova. Význam výchovy sa nie vždy doceňuje. Výchova má nezastupiteľný význam pri formovaní harmonickej osobnosti detí. Súčasne zdôrazňujem, že aj keď výchova je ťažká,

dlhodobá a veľkú trpezlivosť vyžadujúca činnosť, nemôže sa jej spoločnosť vyhýbať, zľahčovať ju, ale len a len zdôrazňovať a všetkými prostriedkami účinne presadzovať a trpezlivo, svedomito, dôsledne i včasne uskutočňovať. Pritom je potrebné si uvedomovať, že žiadne prostriedky vynaložené na výchovu dieťaťa nie sú stratené, ale naopak, sú pre spoločnosť vysoko efektívne a prospešné. Výchova, ale i ochrana mládeže je v popredí záujmu svetovej verejnosti. Veľký význam nadobúda otázka všestranného rozvoja detí a skúmanie ich potrieb. Nemôžeme bez povšimnutia obísť povinnosť, že ľudstvo má dať deťom to najlepšie, čo im môže dať. Jeho povinnosťou je vytvorenie takých opatrení, ktoré by mali prispieť k zlepšeniu situácie detí vo svete, zabezpečiť ich šťastný a harmonický rozvoj. Starostlivosť o deti nemôže byť jednorazovou, resp. kampaňovitou záležitosťou, ale trvalou a jednou z najvýznamnejších úloh sociálnej politiky štátu. Uskutočňovať všetky zložky výchovy detí je jedna z najzodpovednejších a najzávažnejších úloh spoločnosti, ale rovnakou mierou i rodiny, školy a všetkých záujmových združení.

Výchova detí je otvorený a dlhodobý proces a vyžaduje si stálu starostlivosť vrátane sféry voľného času. Voľný čas je jedným z dôležitých ukazovateľov celkovej životnej úrovne. Nesprávne využívanie voľného času môže byť aj základom trestnej a inej protispoločenskej činnosti detí. Je potrebné poukázať i na vzťahy medzi využívaním voľného času a možnosťami jeho vplyvu na formovanie telesného, duševného, duchovného, mravného a sociálneho rozvoja. Cieľavedomá realizácia voľného času detí je celospoločenským problémom, či už ide o starostlivosť o zdravie, športovú

aktivitu, celkový rozvoj osobnosti, prácu pre spoločnosť, sebazvedľávanie, aktívny odpočinok. Deti sa oproti iným sociálnym skupinám vyznačujú celým radom špecifických čŕt, daných na jednej strane úrovňou dosiahnutého stupňa mentálneho, psychického a fyziologického vývoja, na druhej strane svojej sociálnej zrelosti. Voľný čas je často využívaný nie celkom aktívne, ale vo väčšine prípadov pasívne. Problematika efektívneho využívania voľného času je významnou oblasťou, ktorá by mala byť celospoločenským záujmom. V jeho rámci by pozornosť mala byť venovaná rozvoju kultúrno-výchovnej, ale i brannošportovej činnosti. Tieto majú podľa mňa významné miesto, najmä posledne menované. Svojou obľúbenosťou u detí zohrávajú pri formovaní harmonickej osobnosti významnú úlohu. Treba si uvedomiť, že práve športová činnosť je formou odreagovania prirodzenej agresivity a výchovného usmerňovania. Harmóniu duše a tela zdôrazňovali nielen antickí myslitelia, ale aj zakladateľ novodobých olympijských hier, známy pedagóg, vychovávateľ barón Pierre de Coubertain, ktorý sa zaoberal otázkou vplyvu športu, telesnej výchovy na výchovu detí, na ich pedagogické ovplyvňovanie. Tvrdil, že „šport a telesná výchova sú významným prostriedkom ovplyvňovania kultúry tela, myslenia a správania sa. Šport sa stane v budúcnosti novodobým náboženstvom spolu s vierou“. Jeho myšlienky ďalej rozvíjal jeho priateľ a znalec J. A. Komenského doc. Jarkovský-Gúth, ktorý zdôrazňoval najmä, že šport učí mládež ceniť si seba samého, formuje charakterové vlastnosti, umožňuje poznávať protivníka a veľmi účinne prispieva k formovaniu harmonickej osobnosti vrátane telesného, duševného, duchovného, mravného rozvoja tak, ako to predpokladá aj článok 27 Dohovoru o právach dieťaťa.

Pavel Kandráč

Podnet verejnému ochrancovi práv

Otázky a odpovede

Z podnetu musí byť zrejmé:

- akej veci sa týka,
- proti ktorému orgánu verejnej správy smeruje,
- čoho sa podávateľ domáha.

Každý má možnosť obrátiť sa na verejného ochrancu práv:

- písomne (poštou, faxom, e-mailom, prostredníctvom elektronického formuláru na webovej stránke) na adresu:

Kancelária verejného ochrancu práv
Nevädzová 5
P.O.BOX 1
820 04 Bratislava 24

tel: +421/2/48 28 74 01
fax: +421/2/48 28 74 01
e-mail: sekretariat@vop.gov.sk
web: www.vop.gov.sk

- osobne formou zápisnice:
 - v sídle Kancelárie verejného ochrancu práv na Nevädzovej ulici 5 v Bratislave – Ružinov každý pracovný deň v čase od 8.00 hod. do 16.00 hod. bez potreby objednania sa vopred,
 - počas úradných dní v regiónoch Slovenska (Trenčín, Žilina, Žarnovica, Veľký Krtíš, Poprad, Prešov, Veľký Meder, Dohňany), objednať sa je možné na t.č. 02/43 63 49 06 alebo 02/48 28 74 01.

Oznam

Dňa 24. mája 2007 bola otvorená regionálna Kancelária verejného ochrancu práv v Bratislave-Petržalke. Prijímanie podávateľov podnetov bude realizované pravidelne každý druhý utorok, počnúc 29. májom 2007 v čase od 13.00 hod. do 17.00 hod. v priestoroch Mestskej časti Bratislava-Petržalka na Osuského 1/a bez potreby objednania sa vopred.

Mám 13 rokov, môžem sa na verejného ochrancu práv obrátiť s podnetom ohľadne porušovania mojich práv, alebo tak môžu urobiť len moji rodičia?

Podľa zákona o verejnom ochrancovi práv sa na verejného ochrancu práv môže obrátiť každý, teda aj dieťa. Zákon neustanovuje žiadnu vekovú hranicu.

Už niekoľko rokov si píšem denník. Nedávno ma pri jeho písaní pristihla mama. Nechcela som jej ho dať, trvala však na tom, že nemám 15 rokov, nie som dospelá a ona za mňa zodpovedá. Napriek mojím protestom mi ho vzala, keď som bola v škole, a potom ma nútila hovoriť o veciach, ktoré som si tam napísala. Mala na to právo?

Každý, aj dieťa, má právo na súkromie. Zaručuje to nielen Ústava Slovenskej republiky, ale vo vzťahu k deťom špeciálne aj Dohovor o právach dieťaťa v článku 16, ktorý ustanovuje: „Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do svojho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť. Dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takým zásahom alebo útokom.“ Aj keď nie je možné popierať zodpovednosť rodičov za výchovu dieťaťa, je potrebné súčasne rešpektovať jeho právo na súkromie a svoje tajomstvá.